

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

NYT FRA LOKALHISTORIEN

UDGIVET AF LOKALHISTORISK SELSKAB FOR BRØNSHØJ, HUSUM OG UTTERSLEV

”Skolemesteren”. Papirklip af Vilhelm Pedersen, ca. 1855. For at gøre billedet mere levende kunne man klippe det hvide væk og holde papiret op foran et stearinlys, så at der dannedes et skyggebillede på væggen. Vilhelm Pedersen var søficer og kunstmaler og tegnede de første tegninger til H.C. Andersens eventyr.

Skoleundervisningen har nok set nogenlunde ligesådan ud to hundrede år tidligere, som er det tidspunkt, Svend Ole Nielsen skriver om på side 3.

NYT FRA LOKALHISTORIEN udkommer fire gange om året. Eftertryk er tilladt efter aftale og med kildeangivelse. Bladet modtager meget gerne indlæg fra medlemmerne, men redaktionen påtager sig intet ansvar, hverken for indhold eller for korrektur. Redaktion: Thomas Viggo Pedersen (ansvarsh.).

Indhold

Skoleundervisning i Brønshøj Sogn 1536 til ca. 1700	side 3
Emdrupborg Højskole	side 7
Mysteriet opklaret!	side 15
Spørgehjørnet	side 18
Gættekonkurrencen	side 20
Fuglejagt	side 21
Generalforsamling	side 22
Møder	side 23
Adresseliste	side 24

FOROMTALE AF GENERALFORSAMLINGEN

Onsdag den 27. februar kl. 19.00 forestår en forsamling i vores forstadsforhistoriske forening. For en forandrings skyld fornøjer vi os først med en forførende forfilm foran formandens formodentlig forbilledlige forelæggelse af det forgangne års foreteelser under ham og hans forstandige forgængers formidable forvaltning. Forsamlingen kan forbitret forkaste fortællingen og foragteligt fordømme den som en forbandet forfejlet forbier. Men andre vil forventeligt foretrække at forsvare og forgylde den som fornuftig fornyelse og det forlornes forlis. Efter at en forholdsvis kort forhandling er forbi, vil den formodentlig forkyndes som vedtaget med klapsalvers forcerede fortissimo. Fortuna er med os, så fortæring skal ikke forsages og fornøden forplejning ikke fornægtes, forinden vi forfriskede og forunderligt forbrødrede fordufter og forturnede forlader forsamlingen og forvilder os ud i det forfrosne for-forårs alt for forbistrede forkølelse.

SKOLE OG SKOLEUNDERVISNING I BRØNSHØJ SOGN

FRA 1536 TIL CA. 1700

af Svend Ole Nielsen

Kort efter reformationens indførelse i Danmark i 1536 blev det ved en forordning af kong Chr. 3. bestemt, at degnene, præsternes medhjælpere hver søndag før gudstjenesten eller på et andet passende tidspunkt skulle samle kirkebyens voksne ungdom i kirken for at forelæse den hovedpunkterne i den kristne lære ved at læse op af bibelen og af passager af Luthers katekismus. Derpå har de unge gentaget det oplæste, indtil noget hang ved. Der har således været tale om udpræget udenadslære. Degnenes undervisningspligt blev senere udvidet til at skulle samle børn og unge uden for kirkebyerne på andre dage i ugen for at levere dem en lignende undervisning. Der har ved denne undervisning ikke været tale om at lære børn og unge at læse og skrive og regne; det drejede sig kun om en religiøs undervisning, der tilsigtede at præge ungdommen åndeligt med den nye lutherske tro, der indførtes efter reformationen i 1536.

Det var på dette tidspunkt dermed også overladt til forældrene selv at lære deres børn alle øvrige kundskaber og færdigheder. Om den skolegang vi møder i Brønshøj sogn fra omkring 1630 og i 1682, er det dog sandsynligt, at den må have drejet sig om, at børnene til husbehov fik lært at læse, skrive og regne. Religionsundervisningen har dog uden tvivl stadigvæk spillet den største rolle. Undervisning i Luthers katekismus var dermed også det allervigtigste. Og det fik også konsekvenser for den, der ikke fik lært de vigtigste trossætninger udenad. Uden at kunne fremsige dem kunne man ikke komme til alters, ikke stå fadder, ikke blive forlovet og ikke blive student. Den som ikke kendte de 10 bud kunne ikke være vidne og ikke lægge ed for retten.

I første halvdel af 1600 – tallet prægedes kirken således af det, der siden er blevet kaldt den lutherske ortodoksi. Især under bisperne Resen (1615 -38) og Brochmann (1639-52) blev understregningen af den rette tro fremhævet, og bekæmpelsen af al vranglære havde en høj prioritet. Noget som også kom til at præge skoleundervisningen med hyppige besøg af bispens i skolerne.

I 1600 - tallet tog staten ikke noget initiativ til at indføre en mere regelmæssig skoleundervisning for befolkningsflertallets børn. For Brønshøjs Sogns vedkommende kan vi dog se at der senest fra 1634 har været opført en skolebygning i Brønshøj. Og til skolen har der været tilknyttet en skolemester eller skolcheholder. I Husum var der i 1681-82 ansat en skolemester til at undervise børnene i vinterhalvåret.

Spørgsmålet om hvor effektiv og regelmæssig undervisningen har været er dog tvivlsom. Netop fattigdommen har også været forklaringen på, at undervisningen

af landalmuens børn aldrig blev rigtig udbredt. Selv de mere velstående bønder holdt sig ofte tilbage og prioriterede ikke sagen så højt. Børnene var først og fremmest en nødvendig arbejdskraft. Skolegangen og læseundervisningen har oftest været en vinterskole, som strakte sig fra november til april. På dette tidspunkt var der ikke videre behov for børnenes arbejdskraft.

Tegning af skolen i Fakse, der blev opført i 1620'erne. Måske har skolen i Brønshøj også set nogenlunde sådan ud. Dog ved vi ikke noget præcist om hverken beliggenhed eller udseende.

I tingbogen for Sokkelund herred fra 1629 møder vi skolemesteren Morten Schred i Brønshøj. I 1634 er han erstattet af substitut, Niels Andersen, der både var skoleholder og degn, og så havde han også et bijob med at skrive testamente for folk. Om skoleholderen i Brønshøj på det her tidspunkt også har haft regelmæssig undervisning for børn i andre af sognets landsbyer er vanskeligt at svare på, men det er vel ikke usandsynligt. Til gengæld er det sikkert, at der på dette tidspunkt var opført en egentlig skolebygning i Brønshøj. Og skoleholderen har formentlig også haft sin bolig her. Det fremgår af en mordsag, der er omtalt i tingbogen for Sokkelund herred d. 18. dec. 1634, hvor det nævnes at en død person er fundet bag skolen. Måske kan skolens opførelse hænge sammen med Bispernes forslag fra 1631 om at opføre et skolehus og holde en skolemester i de større landsbyer, men det er også muligt, at skolen har ligget der før det ovennævnte tidspunkt.

Niels Andersen fortsatte som skolemester i Brønshøj i både 1640 –erne og 1650 –erne, og sandsynligvis helt frem til Carlstadens opbygning i 1658. Det fremgår af, at han var indstævnet som vidne i en retssag ved Sokkelund herredsting i 1651 og nævnt i forbindelse med en anden retssag i 1655. Skolebygningen og skolegangen er uden tvivl ophørt med at eksistere med svenskernes ankomst til Brønshøj i slutningen af 1658, idet stort set alle bygninger i Brønshøj blev nedrevet i den forbindelse.

Om også skolen er blevet genopbygget sammen med gårdene og husene i årene efter at svenskerne havde forladt Brønshøj i 1660 må stå hen i det uvisse, men af tingbogen fremgår, at Niels Andersen stadig var substitut ved Brønshøj kirke.

En snes år senere møder vi i Husum en ansat skolemester, der var lønnet af landsbyens beboere. Og en skoleundervisning, der kun har været for landsbyens egne børn. Skolemesteren, der hed Niels Erichsen måtte i 1682 lægge sag an mod nogle af Husums beboere for at få dem til at betale resten af den skoleløn, som de skyldte ham. Han havde indgået en aftale med landsbyens beboere om at undervise landsbyens børn i et halvt år. Og i denne periode fik han anvist et kammer med seng hos Niels Petersen, samt et lokale til at undervise børnene i. På dette tidspunkt varede undervisningsperioden normalt fra Allehelgensdag (1. november) til påske. Eller som det den gang omtaltes ”fra ploven gik ind, til den gik ud igen.” Den øvrige tid var børnene optaget af landbrugsarbejde på bøndernes gårde. Til skoleundervisningen mødte alle børn samtidigt og var i skole både formiddag og eftermiddag.

Den skoleundervisning vi finder her i Husum i 1682 er formentlig også udtryk for bøndernes stigende erkendelse af vigtigheden af at kunne læse og skrive og få tilgængeligt sig noget lærdom. Og så er det jo en skole, der er opstået på landsbybøndernes eget initiativ og for egen regning.

Af retssagen, der fandt sted d. 31. august 1682, krævede skolemesteren at få den resterende løn udbetalt, som han hævdede at nogle af Husum-beboerne skyldte ham. En beboer skyldte en slettedaler; hans kone mødte for ham og hævdede, at hun havde syet og vævet for skolemesteren, og hun mente derfor, at beløbet skulle nedsættes; sagen endte med forlig og en nedsættelse af det skyldte beløb. Niels Pedersen skyldte 2 slettedaler, hvad han også erkendte, men han mente også, at beløbet skulle nedsættes, fordi skolemesteren havde haft bolig hos ham i det halve år, som han havde holdt skole der. Skolemesteren svarede, at det var Husum bymænd (bønderne, altså gårdmænd med jord) der havde anvist ham bolig hos Niels Pedersen, og han måtte derfor bede sine bymænd om penge og ikke skolemesteren. Niels Pedersen blev dømt til at skulle betale inden 15 dage. Endelig skyldte Henrich Væver 24 skilling og Peder Hansen 5 slettedaler for deres børns undervisning og de blev begge dømt til at betale.

Vi kender ikke noget til skolemesterens baggrund, men sådanne skolemestre var dengang som regel personer, der ikke havde mulighed for at skaffe til dagen og vejen på anden måde; en gammel husmand, en landhåndværker, en afskediget soldat eller en krøbling. Og bønderne har sikkert også skelet til, at de ikke skulle betale mere end højst nødvendigt, bare vedkommende kunne læse i en bog og skrive lidt.

Og så er det langt fra sikker, at Niels Erichsen var skolemester i Husum det næste skoleår. Det har vel været afhængig af om bymændene mente, at de havde råd, eller om de syntes at børnene havde fået noget ud skolegangen. Måske kom der en ny skolemester for det kommende skoleår. Det har bønderne skullet tage stilling til på landsbyens bystævne.

Et glasmaleri fra 1600-tallet, som stammer fra Os i Norge. Undervisningssituationen kunne lige så godt have foregået i Danmark. Det forestiller en degn, der underviser fire elever i katekismus. Fuglene, der flyver omkring hans hoved, symboliserer det bevingede ved hans udlægning.

EMDRUPBORG HØJSKOLE

af Anders Nordahl-Petersen, 1871-1940

Ved Emdrupsøen der staar et Slot,
det lyder skønt deri Toner søde,
der er saa yndigt, der er saa godt,
der spirer sødt Livets Grøde.

Med disse enfoldige, men velmente Strofer begynder en Takkesang, som en Elev i 1875 skrev til Vinterskolens Slutningsfest paa Emdrupborg Højskole. Og at mange unge Mænd og Kvinder har følt en lignende Glæde i deres Sjæle ved at sidde paa Hørebænk baade i den gamle Kongeborgs Riddersal og – siden i 1879 – i de nyopførte Skolebygninger, er der ingen Tvivl om.

Og det, der gjorde Livet saa „yndigt og saa godt“ paa Emdrupborg – som paa de fleste andre Højskoler, eller vel egentlig paa alle – det var ikke i første Linje de smukke Naturomgivelser. Skønt ogsaa de naturligvis kan bidrage til at gøre Sindet lyst og Hjertet glad. Det var først og fremmest den Aand og Tone, der mødte de unge i Skolchjemmet, og især da den Tale, der lød fra Skolens Grundlægger, den „gamle Tang“.

Jeppe Tang Andersen Tang var en vestjysk Bondesøn. Han blev født den 8. December 1828 i Staby ved Ringkøbing, hvor hans Fader ejede en Gaard. Farfaderen og Faderen havde været velhavende Bønder, men i Tangs første Barndomsaar blev hans Fader nødt til at gaa fra sin Gaard af Armod, og Sønnen maatte da som andre Smaakaarsfolks Børn ud at tjene. Syv Aar gammel begyndte han med at vogte Gæs for senere efterhaanden at blive forfremmet til Faarehyrde og endelig faa det ansvarsfulde Hverv at vogte Køer og Stude (*Efter en Biografi af Fr. Thomassen i et Festskrift om Blaagaards Seminarium.*). Som Vogterdreng maatte han tilbringe den meste Tid af Dagen paa Marken, og han kom kun lidt i Skole, hvad Faderen efter Evne bødede paa ved i de lange Vinteraftener at fortælle ham Historie og læse med ham samt bibringe ham et ringe Kendskab til Skrivning og indvi ham i Regnekunstens Hemmeligheder. Hans lette Næmme gjorde, at han hurtigt fattede og omhyggeligt bevarede, hvad der blev meddelt ham, og allerede i hans tolvte Aar hjælper han sin Fødebys Skolelærer med Undervisningen. Efter sin Konfirmation kom han i Engvandingslære, og han vedblev at arbejde som Engvandingsmester indtil sit tyvende Aar, det vil dog sige — kun om Sommeren;

thi om Vinteren var han Lærer, Omgangsskolelærer. I Torsted Sogn, der er henvend en Kvartmil stort, laa Skolen midt i Sognet, men dets ca. 300 Indbyggere boede spredt over hele det udstrakte Fladerum. Smaabørnene kunde derfor ikke gaa de lange Veje til Hovedskolen, hvorfor der var indrettet Hjælpekoler i Yderkanterne. Saadanne tre Biskoler passede Tang i disse Aar. Men Skolegerningen optog ikke al hans Tid, og han saa da Lejlighed til at Hjælpe paa sine ringe Indtægter ved en efter Forholdene ret indbringende Faarehandel. Han var saaledes en Gang Ejer af hele fire Snese Faar.

Paa de lange Vandringer fra Biskole til Biskole, naar han gik med hele Skolemateriellet – Protokol, Tamp o.s.v. – i en Slags Tornyster paa Ryggen, tænkte han paa, hvorledes han skulde naa til at kunne arbejde i Skolens Gerning under fastere Former og roligere Forhold, end der bødes ham i Torsted Sogn. Han kom da endelig paa Ranum Seminarium, hvor Ludv. Chr. Müller var Forstander.

Tang kendte Müller som en ypperlig Folkeskribent gennem hans „Danmarks Historie“, men da han blev Elev paa Ranum Seminarium og hørte Müller *fortælle*, blev det ham først rigtig klart, hvor kønt et rent, dansk Sprog kunde klinge. Müller var en Mester i det mundtlige Foredrag. „Naar han fortalte Historie, vidste man ikke, om man mest skulde beundre den tankeklare Form, den rige Følelse eller det elskværdige Vid. Men man glemte snart at dvæle ved disse Enkeltheder og følte sig helt optaget af den aandfulde og hjertelige Personlighed, der meddelte sig gennem den jævne Fortælling og netop virkede saa stærkt paa Tilhørerne, fordi han ingen Sinds traadte ud af den objektive Form, hvori hans Sjæl nød og priste Historiens store Kendsgerninger.

Sproget flød forunderlig let over hans Læber, og Ordene faldt naturligt, jævnt og hjerteligt. Kraftige Ordsprog og djærve Vendinger fra den daglige Tale kom jævnlige med.“ - Ved Siden af at være den dygtige Foredragsholder var Müller ogsaa en Mand med et sundt Blik paa Folkeskolen og dens Gerning, og mange af hans Elever har baade i Børneskolen og i Ungdomsskolen gjort den Lærdom frugbringende, de næmmede paa Ranum Seminarium.

Blandt Tangs Kammerater var blandt andre den senere Folkefører *Chr. Berg* og Forfatteren *Jacob Nielsen* („Knud Skytte“).

Tang blev hurtigt en af Müllers kæreste Elever. Han var ikke særlig fremtrædende, men arbejdede *flittigt* frem mod Eksamen. Dog kunde han faa Tid til at overtage Hvervet som Huslærer paa den nærliggende Herregaard Bjørnsholm for Forpagter Nyholms og en Tid endogsaa for Godsforvalter Wulffs Sønner.

Paa Hesteryg naaede han fra Bjørnsholm til Ranum, og han forsømte aldrig L. C. Müllers Timer. Det var et dygtigt Hold, han var i. Af Klassens seksten Elever fik ikke mindre end fem Karakteren „Udmærket duelig“. Tang bestod med første Ka-

rakter, og havde han ikke faaet et „tg ?“ i Sang, vilde han ogsaa have faaet „Udmærkelse“. Den mundtlige Eksamen fandt Sted den 23., 24. og 25. Juli 1850, altsaa i de samme Dage, Slaget stod ved Isted. Krigsbegivenhederne havde naturligvis stærk Indflydelse paa Seminaristerne. Et Par af dem var med i Krigen, men de, der blev hjemme, maatte der nøjes med daglig at følge Begivenhederne. Alle Krigs- og Soldaterviserne blev sungne, og medens Eleverne sang dem i Kor, følte de dobbelt Samlagets Glæde.

Siden hørte de med Begejstring paa deres elskede Læremesters klare, frisindede Fortælling om, „hvad Danmark havde været og atter skulde blive“. Paa Tang havde Begivenhederne den Indflydelse, at han efter Eksamen opsagde sin Plads paa Bjørnsholm og drog til København for at melde sig som frivillig. Han blev sat ind i Ingeniørkorpset, men kom dog ikke til at deltage i Kampen, da Freden blev sluttet kort efter.

Men da Tang nu var kommen til Hovedstaden, blev han der. Han fik Ansættelse ved det offentlige Skolevæsen, men søgte forøvrigt samtidig efter bedste Evne at styrke sine Kundskaber og udvide sin aandelige Horisont. Han hørte Forelæsninger paa Universitetet, særlig historiske, og han kom i personlig Berøring med Mænd som Grundtvig og Professor Rasmus Nielsen. En Tid tænkte han paa at oprette en Folkehøjskole oppe paa Bjørnsholm, hvor han havde befundet sig saa vel som Huslærer. Denne Gaard — det gamle Vitskøl Kloster — var i 1828 blevet Statens Ejendom, men var blevet bortforpagtet til ovennævnte Nyholm. Der var endnu 18 Aar tilbage af hans Forpagtningstid, da Tang indlod sig i Underhandlinger med ham om at overtage Gaarden mod en Godtgørelse af 8000 Rigsdaler. Der blev i Oktober 1852 truffet Aftale mellem dem, saaledes at Nyholm straks skulde være bundet, medens Tang betingede sig en Frist til paafølgende Februar, for at han kunde faa sine Sager i Orden.

Han henvendte sig da først til Indenrigsminister Bang for at sikre sig, at der ikke fra Statens Side skulde blive gjort Indvendinger. Bang støttede hans Plan, og nu gjaldt det om at skaffe Penge, thi han stod jo saa at sige med to bare Hænder og et Par tomme Lommer. Han havde bestemt, at han ikke vilde begynde, med mindre han havde 12,000 Rigsdaler. Støttet af Grundtvig henvendte han sig nu til Enkedronning Caroline Amalie, som tilsagde ham 2000 Rigsdaler. Fru Grundtvig stillede 1000 Rdl. til hans Raadighed, og fra flere andre Sider kom der ogsaa Løfte om Støtte. Men da Februar nærmede sig, havde han kun faaet samlet 8100 Rigsdaler. Han trak sig derfor tilbage, og der blev intet af denne Plan.

Han fortsatte da sin Virksomhed ved det københavnske Skolevæsen indtil 1856, da han — efter Grundtvigs Ønske — blev knyttet som Lærer til Højskolen paa Marielyst. Da C. J. Brandt i 1859 opgav sin Stilling som Forstander her, forlod ogsaa Tang Skolen, og allerede i Juni samme Aar begyndte han den Virksomhed, hvor-

ved han særlig gjorde sig fortjent af den danske Skole: Seminarievirksomheden paa Blaagaard.

Det var under saare beskedne Forhold, han tog fat. I et lejet Lokale i Blaagaards-gade Nr. 14 paa anden Sal begyndte han med Elever „en fri, folkelig Lærestalt for vordende Lærere“.

Men Virksomheden voksede forholdsvis hurtigt, og allerede i Avgust 1863 kunde Tang indvi en ny, stor Seminariebygning, „Blaagaards Seminarium“. Den var fire Etager høj, havde fem store Læsesale og 60 Elevværelser foruden private Lejligheder til Forstanderen, enkelte Lærere og andre.

Tang havde selv kaldt sin Skole „et Fri-Seminarium“, og Opgaven for denne Anstalt var dels at uddanne Skolelærere, dels „at give andre unge Mennesker ønskelig Lejlighed til at erhverve sig en saadan almindelig og folkelig Dannelse, som de kan have Nytte og Glæde af i en hvilken som helst Livsstilling“.

Blaagaard Seminarium (ved nuværende Blågårdsgade)

Højskoleeleverne, skal her anføres lidt af, hvad han sagde ved Højskolens Aabningshøjtidelighed i 1868: „Højere end det jordiske Fædreland staar det himmelske. Men den, som vil gøre sig Haab om Borgerret i dette, maa først have vist sig som en god Borger i Livet. Derfor plejer vi paa Højskolen Kærligheden ogsaa til det jordiske, som vi først maa lære at kende, inden vi kan elske det. Men Midlerne hertil er Modersmaalet og Kundskab om os selv og vort Folk samt om vore Samfundsforhold, vor Forfatning og hele folkelige Indretning.“

Tangs Tale var altid jævn og lige til. Og som hans Tale var hele hans Færd blandt Eleverne. Han ejede – har en af Eleverne fra de tidligste Aar skrevet – en særlig Evne til at give sine Elever Troen paa, at det gode altid vilde sejre. Alle vidste, at Tang havde kæmpet sig frem fra Hyrdedreng paa den jyske Hedde til den Plads, han nu indtog, stadig med den Tanke, at det gode vilde sejre. Og han stod sikkert

I dette „Program“ - eller hvad man vil kalde det - som Tang allerede fremsatte i 1860, ligger ogsaa Spiren til *Folkehøjskolen paa Blaagaard*, der endelig i 1867 blev oprettet som en selvstændig Afdeling, og som i 1872 blev flyttet til Emdrupborg, en halv Mil uden for det daværende København. For at faa en Forestilling om, hvad Tang vilde

for de unge som Bevis for Ordenes Sandhed. Men det, som gjorde det varmeste og varigste Indtryk paa de fleste, var vistnok det, at alle følte sig som hørende til Tangs Familie, og denne Følelse bidrog Fru Tang i høj Gad til at fremhjælpe.

Tang var meget hjælpsom overfor sine Elever, og han var overmaade medgørlig, naar det gjaldt Betalingen. Saadan fortælles i ovennævnte Festskrift, at en Gang i Sommeren 1875 kom en ung Mand op til Tang og spurgte, om han kunde komme paa Højskolen. „Det kan De godt,“ sagde Tang, „vi venter bare paa, at Folk skal komme.“ „Jeg har ingen Penge,“ sagde den vordende Elev. „Ja, nogle Penge skal De jo have. Naar De kan betale for en Maaned, saa vil jeg eftergive Dem de fire. De maa skaffe 30 Kroner.“

Og dette er sikkert kun et enkelt Tilfælde, der kunde suppleres med mange lignende.

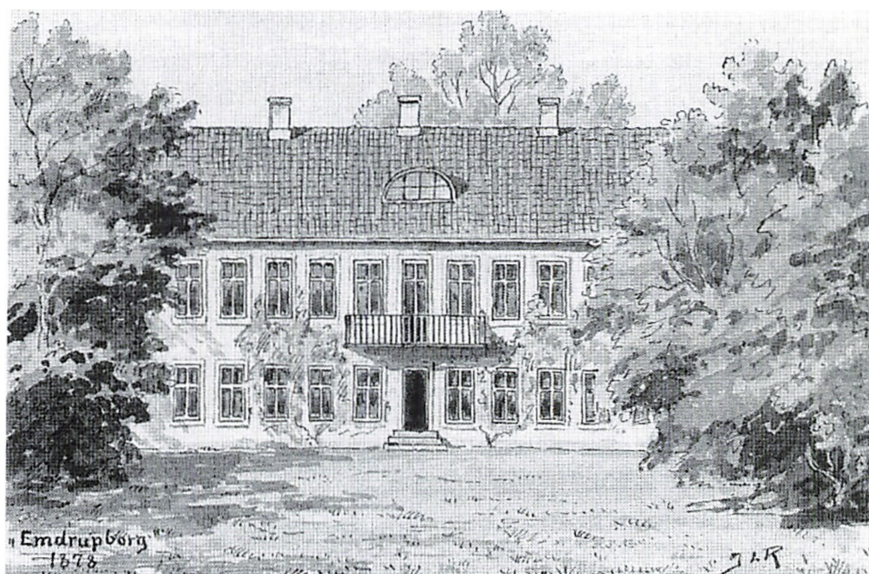
Som nævnt blev Højskolevirksomheden i 1872 flyttet ud til Emdrupborg, et Slot, som Frederik den Fjerde havde bygget. Taarnene var sunkne i Grus, ellers stod den gamle Kongeborg endnu i sin oprindelige Skikkelse. Riddersalen blev brugt som Skolestue. Her - hvor fordem Riddersmænd og fornemme Fruer og Frøkner havde gjort de kongelige Herskaber deres Opvartning - her sad nu videlystne Bønderkarle om Tangs Talerstol og hørte paa hans Fortælling og

hans Betragtninger over Menneskelivets Kaar.

Det var dog ikke blot Forstanderens Ord, Eleverne lyttede efter. Tang forstod altid at knytte dygtige Medhjælpere til sig - baade ved Seminariet og ved Højskolen. Blandt Lærerpersonalet træffer man mange kendte Navne. Fra Blaagaardstiden kan nævnes *Fr. Bajer*, den kendte Fredsven, cand. theol. *Jungersen*, den senere Valgmenighedspræst i København, Historikeren *C. Rosenberg* og Professor *R. Simesen*, tidligere Rektor i Flensborg. Paa Emdrupborg, hvor Tang selv ledede Virksomheden indtil 1893, møder man blandt mange andre saa kendte Navne som: *P. Riemann*, senere Præst, Landbrugskandidat *Maar*, siden Lektor ved Landbohøjskolen, Folketingsmand cand. jur. *N. J. Larsen*, Seminarist *Rosenkjær*, død som Kommunalærer i København, og afdøde Skoleinspektør, cand. mag. *Joh. Ottosen*.

Stenstøtte, der viser, hvor Grundtvigs egen højskole, "Marielyst", lå i nuværende Haraldsgade nær Lersø Parkallé

Jeppe Tangs Emdrupborg tegnet af Janus Laurentius Ridter et år før det brændte ned

Tangs Højskole blev da ogsaa godt besøgt. Efter at den var flyttet til Emdrupborg, var Elevtallet gerne om ved Hundrede hvert Aar. Men „gamle Tang“ var en meget optaget Mand. Foruden nævnte Virksomheder udfoldede han et betydeligt Arbejde som Skolebogsforfatter, og i en Aarrække var han Folketingsmand for Svendborg Amts tredie Valgkreds. I 1893 overgav han derfor Ledelsen af Emdrupborg Højskole - der efter en Brand i 1879 var blevet tidssvarende opbygget - til sin Søn, cand. phil. *N. Tang*, der fremdeles er Forstander for Skolen.

Niels Tang har søgt at bevare Traditionerne fra sin Faders Tid, samtidig med at han i Højskolens Undervisning har stræbt efter at møde Nutidens Krav. Ogsaa han har forstaaet at knytte mange dygtige Kræfter til Skolen og at udnytte de Fordele, som Skolens Beliggenhed - saa nær ved Hovedstadens rige Samlinger - byder. Foruden den egentlige Højskoleafdeling, hvor der lægges megen Vægt paa real Kundskabstil-egnelse, er der til Skolen knyttet et Par faglige Afdelinger.

EMDRUPBORG HØJSKOLE.

Bygget op igen efter branden, nu med tårn

Emdrup Højskole set fra dør, hvor Tuborgvej senere blev anlagt

Ovenstående artikel er fra side 98 til 103 i *Danmarks Højskoler i Tekst og Billeder* (Arnold Jacobs Forlag, Ringe 1909) af Anders Jørgen Christian Nordahl-Petersen, 1871-1940. Højskolemand, redaktør af Fyns Venstreblad, et af de stiftende medlemmer af Det radikale Venstre, meddirektør af Odense Teater, redaktør af Turistforeningens årbøger, og forfatter af skønlitterære og oplysende bøger.

Oplysningen om, at Frederik IV skulle have bygget Emdrupborg, er ikke rigtig.

Skolemanden Jeppe Tang var den, der i 1865 samlede Ægyptens ti plager i følgende huskevers:

*Vand til Blod og Frørs Mængde,
Myg dernæst Egypten trængte.
Utøj, Pest og Bylders Nød,
Hagel, Græshop, Mørke, Død.*

Det er et nyttigt vers at have i baghånden i selskabslivet, når konversationen kommer ind på de ti plager.

Her ser vi Moses, der traditionelt fremstilles med horn i panden. Han henvender sig til Farao og beder om udrejsetilladelse for hebræerne. Farao slår ud med hænderne, som om han vil sige: Det kan der overhovedet ikke blive tale om! Og det til trods for, at frørs mængde kravler op på bordet, mens hofmændene i baggrunden allerede taler ophidset om de påtrængende myg.

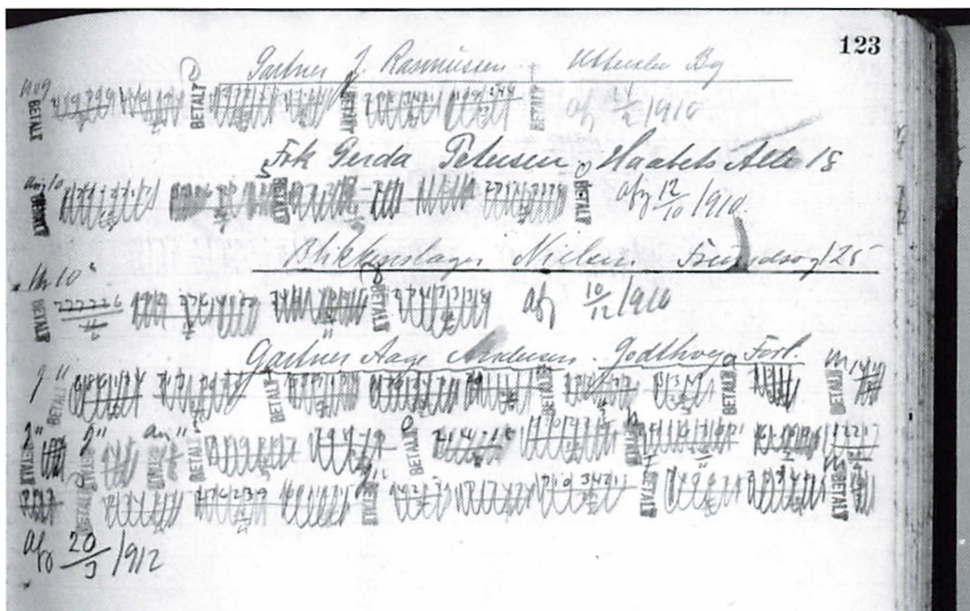
MYSTERIET OPKLARET!

ved **Helge Baun Sørensen**

I sidste nummer af Nyt fra Lokalhistorien bragte vi et billede af en side i en protokol og spurgte, om nogen kunne hjælpe med at opklare hvad den mystiske bog kunne være brugt til. En smukt læderindbundet protokol i vægtklasse med en kirkebog, som har ligget i vores fjernarkiv på loftet over Husum Bibliotek i en række år.

Et venligt medlem henvendte sig til redaktionen og sagde de vise ord: 'Hvad med at kigge på ryggen af protokollen?' Det gjorde vi uden dog at komme sagen nærmere, idet den smukke læderryg ikke var præget med skrift. Men til gengæld viste det sig, at inderflappen af bogen gav svar på spørgsmålet. Der står nemlig: *Biblioteket i Brønshøj, aabnet d. 1 Okt 1904. J. Tørning.* efterfulgt af et stempel *Kommunens Folkebiblioteker, Brønshøj.*

Protokollen er altså et klenodie fra tiden, hvor Brønshøj fik sit eget bibliotek, få år efter bydelen var blevet en del af Københavns Kommune.

1916. Brønshøj Biblioteks protokol side 123, hvor lånerne er: Gartner J. Rasmussen Utterslev By, Frk Gerda Petersen Haabets Allé 15, Blikkenslager Nielsen Frsundsvej 125 og Gartner Andersen Godthaabsvejens Forlængelse (omkring nuv Grøndalskirken)

De mange navne i bogen er altså lånere, og stregerne må angive at de pågældende har lånt en bog og ordet 'betalt', fordi det åbenbart har kostet penge at låne en bog dengang.

Et lille udvalg af de flittige boglånere i bydelen:

L. Paustian Skolebetjent, Fru Krebs Brønshøjholms Allé 44 (mange bøger), Snedker Olsen Enigheds Allé 6, Murer Erik Hansen Degnemose Allé 82, Stabs-hornist Wegener Nordre Bivej 6, Opvarter Chr Hansen Frederikssundsvej 207, Kirkegaardsbestyrer S Timm Brønshøjvej, Sæbefabrikant Andersen Utterslev.

Protokollen er blevet brugt 1904-1916 og giver tillige et billede af hvilke veje, der var anlagt og bebygget i bydelens barndom. F.eks.: Enigheds Allé, Arnesvej, Degnemose Allé, Haabets Allé, Frederikssundsvej, Søborg Allé (i dag Risvan-gen), Brønshøjholms Allé, Havrevej og Knabstrupvej. Der er desuden lånere fra Islev, Husum, Utterslev og Vanløse med gamle, nu glemte adresser som Danne-brogs Allé, Ved Gadekæret eller Godthåbsvejens Forlængelse, så folk er kommet langvejs fra for at låne bøger og det nye bibliotek har haft et stort opland på stør-relse med det gamle Brønshøj sogn.

Bibliotheket i Brønshøj,

aabnet d. 1 Oktb.

1904.

J. Tørring

Lars Cramer Petersen, oplyser, at det første Brønshøj bibliotek lå i den gamle Rytterskole. Fra 1904 indrettedes biblioteksudlån i et af de østlige klasseværelser i den gamle Rytterskole i Brønshøj, om dagen var der almindelig skoleundervisning, og nogle aftner om ugen var der åbent i biblioteket. Udlånet blev bestyret af skolelærer J. Tørring, der kunne rekvirere bøger fra Københavns Kommunebiblioteker, ialt var der 600 bind i samlingen. Udlån af bøger til almindelige mennesker bredte sig i disse år med stor hast til alle egne af landet. Billedet er, som man kan fornemme, ikke fra den lavloftede Rytterskole, men fra Frederikssund Folkebogsamling o 1905. Foto: Johs Hansen.

Spørgehjørnet

Kælkebakken

Goddag

Jeg har boet i Bispeparken som barn og kan huske, at vi kælkede meget i Lersøparken.

Vi bor nu i Hellerup og mangler en kælkebakke-starter, da børnene ikke kan få fart nok på ned af bakken.

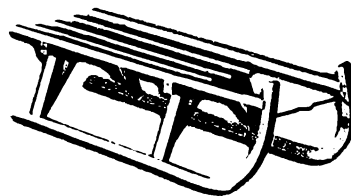
Jeg kan huske som barn, at der i Lersøparken ved Bispebjerg Hospital var bygget en kælkestarter (i træ tror jeg nok). Vi gik op på den ene side - satte os på kælken oppe på den flade side - og rutschede ned på den anden side og kom ret langt ned af bakken.

Er der nogen, der kan huske dette, og hvordan den så ud, så vi muligvis kan få sådan en lavet her, hvor vi bor nu.

På forhånd tak for svaret.

Med venlig hilsen

Kirsten Ekstrøm

Kære Kirsten Ekstrøm.

Jeg har selv kælket i Lersøparken i ultimo 1940'erne. Man startede altid bag hækken uden for Bispebjerg Hospitals administrationsbygning, og som det er i dag, er der stort set ikke sket nogen ændringer. Med kælken nåede man ned til Lersøvej, som nu er ombygget til gang- og cykelstien, som i dag hedder Lersøstien. Man havde en hindring, nemlig Lygteåen, som var en mindre grøft, hvor bakken gik over i det nogenlunde flade stykke. Men der var så meget sne, at man susede lige hen over.

Lygteågrøften blev overdækket i 1958, som er det sidste år, hvor KRAKs kort angiver den som åben. Vandløbet gik mellem Bispebjerg Hjemmet (Plejehjemmet), og cykel- og gangstien fra Karcens Hus til Lygten-krydset. Men allerede med etablering af Slangereupbanen i 1906 blev åen lagt i rør til Ladegårdsåen ved Hillerød-gade. Gavlen på hjørnet af Tagensvej og Landsdommervej har sin særlige udformning, fordi den den rørlagte Lygteå går tæt op ad denne.

hilsen

Christian Kirkeby

Bestyrelsesmedlem Lokalhistorisk Selskab

Bakkegårdsvej

Jeg skriver til dig, fordi jeg søger information om en vej/gade i Brønshøj, og her kan du muligvis hjælpe mig – eller henvise mig til en, der kan.

Det drejer sig om min mor, der blev født i Brønshøj i 1912. Det fremgår af kirkebogen, at adressen var Bakkegaards Vej 1 st., men ifølge Krak findes der ikke mere en vej af det navn i Brønshøj.

I familien har vi en fornemmelse af, at min mormor måske har taget ophold på den nævnte adresse for at føde min mor i dølgsmål – hun var et såkaldt uægte barn. Det er i et forsøg på at finde min mors fødested den 11. august 1912 – hun hed Ellen Johanne Pedersen, senere Holm ifølge Kirkebogen for Brønshøj Kirke – jeg er stødt på de personlige oplysninger om hendes “uægted”. Fadderne ved dåben den 1. september 1912 boede også på Bakkegaards Vej 1 ifølge kirkebogen, og præst ved dåben var provst Holck.

Men hvor er/var Bakkegaards Vej 1?

Jeg håber, du kan bidrage med oplysninger, og takker på forhånd.

Venlig hilsen

Flemming Skousen, Svendborg

Kære Flemming Skousen

Sagen har været lidt svær at finde ud af, for i 1912 var området jo ikke bebygget. Min søgen har gået ud fra, at Brønshøj Bakkegård, som var en udflyttet Brønshøjgård oppe fra Brønshøj Gadekær ved Brønshøj Torv, i 1840 flyttede ud til den modsatte side af sin mark, så at gården lå ud for Bellahøjvej med udsigt ind over København i 1840 ad nuv. Godthåbsvej.

Derefter har jeg søgt under de eksisterende veje i diverse registre (Gyldendals Storbyens Stednavne), og det gav pote. Næsbyholmvej, som går fra Bellahøjvej til Brønshøjvej ved Brønshøj Vandtårn, er nummereret fra Bellahøjvej. Vejen fik sit nuværende navn i 1927 og mellem Brønshøjvej og Håbets Allé allerede i 1922. Så din mor er født på Brønshøj Bakkegård (nedrevet i 1920 eller i 1929), og der i hjørne af sidevejen til Næsbyholmvej som hedder Ringholmvej og til Torpstien i den karré, der er i dag ud til Bellahøjvej. Med vejnummer 1 er der ingen tvivl om, at det er Brønshøj Bakkegård. Gården har været et pensionat, hvor enlige kvinder kunne føde deres børn langt væk fra de “rige inde i København”. Utterslev og Brønshøj landsbyer havde mange af disse “pensionater” og havde vistnok København højeste antal fødte uægte børn.

Det viste foto fra 1910 viser Brønshøj Bakkegård og vejen foran er sandsynligvis nuværende Bellahøjvej, som tidligere har heddet Godthåbsvej ud til Ålekistevej.

Kære Christian Kirkeby!

Hvor skylder jeg dig megen tak for din store indsats med at løse denne gåde! Så er der kastet lys over nogle dunkle punkter i familiehistorien, så rigtig mange tak for det. Det har været noget af et kulegravningsarbejde fra din side. Og hvor er det fint med et foto af min mors fødested, som det også må have taget sig ud i 1912.

Min mor blev desværre ikke så gammel, hun døde i 1950 i en alder af 37 år af kræft, så mine minder om hende er ikke mange, jeg var kun 4½ år. Nu har jeg fået nogle flere detaljer, og det er jeg taknemmelig for.

Venlig hilsen, Flemming Skousen

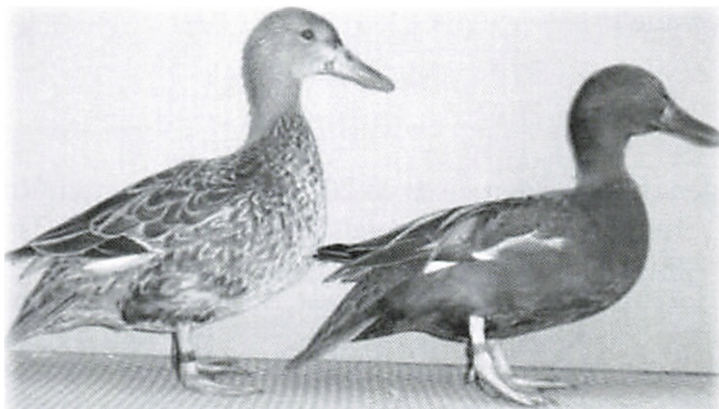
GÆTTEKONKURRENCE

En læser af september-nummeret af Nyt fra Lokalhistorien, fru Edel Glistrup, gættede, hvilken af bestyrelsens medlemmer, der havde en rund fødselsdag den 16. oktober, nemlig Christian Kirkeby, der fyldte 70 år. Fru Glistrup har derfor fået overbragt en æske chokolade.

FUGLEJAGT

Billedtekst: Fuglejagt i Brønshøj Kirkemose omkring 1920. Dengang havde Marius Nielsen, Præstegårds Allé 23, jagtretten til Kirkemosen. Han sidder som nr. 2 fra venstre i båden. På det tidspunkt var kun Kirkemosen en åben sø. Utterslev eller Søborg Mose, som den kaldtes dengang, var tæt bevokset med siv og rør og en yndet legeplads for de mange børn i Brønshøjs villakvarterer. Først i 1937-1941 blev mosen opgravet til det åbne søareal, der først nu – i 1998 – bliver fredet som naturpark. I baggrunden landsbyen Gladsaxes markarealer.

Som tidligere meddelt indkaldes til
**Generalforsamling i Lokalhistorisk Selskab
for Brønshøj-Husum-Utterslev**

onsdag den 27. februar 2013 kl. 19.00 i medborgerhuset Pilegården,
Brønshøjvej 17

Dagsorden ifølge vedtægterne:

1. Valg af dirigent
2. Formandens beretning
3. Godkendelse af det reviderede regnskab
4. Fastsættelse af kontingent
5. Valg til bestyrelsen
 - Valg til bestyrelsen for en toårig periode
 - Valg af bestyrelsessuppleanter
 - Valg af revisor
 - Valg af revisorsuppleant
6. Indkomne forslag
7. Eventuelt

Inden dagsordenen vises en 20 minutter lang stumfilm
om en ung tømrersvends lystige oplevelser.
Filmen er optaget ca. 1915! ved Emdrupborg.

MØDER OG ARRANGEMENTER

Onsdag den 20. februar 2013 kl. 19.00 i Karens Hus, Bispebjerg Bakke 8: Individuelt og kollektivt ansvar for klimaforandringerne, som i de kommende generationer kommer til at stille store udfordringer til, hvordan vi bør indrette os på kloden. - Hvad kan og bør du gøre? Ph.d. Frej Klem Thomsen, afd. for kultur og etik, Roskilde Universitet. Arr. Agendaforeningen og Grøn Hverdag

Mandag den 25. februar 2013 kl. 19.00 i Karens Hus, Bispebjerg Bakke 8: Fra bondesamfund til industri kvarter. Erhvervenes udvikling i Bispebjerg fra 1600-tallet til midten af 1900 - tallet. Historiker Svend Ole Nielsen med bidrag fra Christian Kirkeby. Arr. Agendaforeningen og Lokalhistorisk Selskab

Onsdag den 27. februar 2013 kl. 19.00: Generalforsamling i Lokalhistorisk Forening, se side 23

Onsdag den 6. marts 2013 kl. 19.00 i Karens Hus, Bispebjerg Bakke 8: Bankernes samfundsmæssige rolle på vor skrøbelige planet - betydningen af forskellige bank-forretningsmodeller. Lars Pehrson, Administrerende direktør, Merkur, Den Almennyttige Andelskasse. – Her får du et bud på, hvad der grundlæggende har svigtet i bankernes forretningsmodel, og hvordan det kunne blive bedre. Arr. Agendaforeningen og Grøn Hverdag

Torsdag den 21. marts 2013 kl. 15.00-16.00: Besøg på Vandtårnet, Brønshøjvej. Kig indenfor og stig op! Vandtårnet er ikke i brug mere, men vi kan komme og se, hvordan der ser ud inde i det kæmpestore rum og stige op ad trappen og måske nyde udsigten over bydelen. Sektionsleder René Gandløse fra Københavns Energi har nøglen med og vil vise rundt. NB! Kom i god tid, da vi kun har 1 time.

Lokalhistorisk Selskab for Brønshøj, Husum og Utterslev

Bemærk: Ny hjemmeside:
www.lokalhistorie-bhu.dk

Formand: Bo Öhrström, Dyssevænget 74, 2700 Brønshøj, tlf. 4046 9984
e-mail: bo.oehrstroem@gmail.com

Christian Kirkeby, Ernst Meyers Gade 20, 1772 Kbh. V, tlf. 2546 8917,
e-mail: chr.kirkeby@live.dk

Kasserer: Anne Brix Christiansen, Dyssevænget 74, 2700 Brønshøj,
tlf. 3150 9205, e-mail: anne.brix.christiansen@gmail.com

Anne-Lise Crety, Bjernedevej 13, 2700 Brønshøj, tlf. 3871 4485
e-mail: alk.cre@gmail.com

Helge Baun Sørensen, Upsalagade 4, st.tv., 2100 København Ø,
tlf. 3542 7625, e-mail: hbs@nr83.com

Redaktør af Nyt fra Lokalhistorien:

Thomas Viggo Pedersen, Tagensvej 256, st.tv., 2400 København NV,
tlf. 3581 1233 / 2812 4024, e-mail: thomas@viggopedersen.dk

Suppleanter:

Sven Ole Nielsen, Birkedommervej 93, 1, 2400 København NV, tlf.
3887 1049, e-mail: svole@gmail.com

Manfred Crety, Bjernedevej 13, 2700 Brønshøj, tlf. 3871 4485
e-mail: mc.cre@gmail.com

Hvis du ønsker at modtage e-mails om Selskabets arrangementer, bedes du indsende egen e-mail-adresse til bo.oehrstroem@gmail.com

Kontingent for 2012: 125 kr. for enkeltmedlemmer, 175 kr. for husstandsmedlemskab og 175 for foreninger/institutioner.

Bankkonto ved kontingentindbetaling: reg.nr. 9570, konto.4 99 24 58

tryk: Tryk & Kopiservice, Toftemosevej 35, 2650 Hvidovre, tlf. 2713 2020